

ri bàsic de procediments retòrics elementals; així, al costat de denominacions purament descriptives («Boira de l'Ebre», «Brometa del Montsant», «Núvols de Llevant»), en trobem d'altres que, tot explotant la innata capacitat de projecció antropomòrfica, traeixen un grau més o menys considerable de metaforització (que va des d'adjectivar certs núvols com de «cotó fluix», «amb serrells», «reganyosos», o d'anomenar-los directament com a «sacsos», «torralls», «cadolletes», fins a la designació d'altres amb fórmules tan alambinades com ara «l'espanta-vailets», «lo guardavaques», «l'arrossega-calaixeres» o, en una punta d'irreverència molt popular també, «l'orinal de Déu»), passant, en darrera instància, per les denominacions que personifiquen la boira sota apel·latius femenins de sonoritat clara i rotunda («la Susanna», «l'Alfonsa», «la [puta] Josefina»).

Tot plegat, doncs, una mena d'exercici ingenu —tant com pugui ser-ho la capacitat translàtica del llenguatge humà en boca de qui no se'n serveix partint de cap reflexió prèvia sobre aquest com a mitjà de comunicació ni, menys, de literaturització— que ens retorna a les deus de la creativitat més primigènia en la parla.

Per això és que tots dos reculls són d'allò més aptes per a fer les delícies tant dels qui, en paraules d'un context ben altre del mateix Manent, «arrosseguen el mètode marxista com una feixuga creu de natzarè» o bé, evolucionats, «són esclaus de les notes a peu de plana», com dels qui, per dir-ho a la manera d'un estripat qualsevol, «es prodiguen com a bons rosegaltars en les entel·ligües de l'idealisme històric més carcund» o bé, aplomats, «ronsegen enmig d'un erm de dades puntuals».

Equidistants per un igual tant dels uns com dels altres (o dels altres com dels uns), olímpicament aliens a la controvèrsia ideològica i a la discrepància interpretativa, aquests dos llibrets, amb llur petita literatura etèria i volàtil, tenen si més no la virtut de conciliar voluntats oposades i d'aparellar tiris i troians a l'entorn d'aquest gran espai figuratiu —i, a partir d'ara, també denominatiu— constituït pels núvols; els núvols per què fa més de cent anys deia delir-se ja, també, aquell «*homme énigmatique*» amb qui s'identificava fins a identificar-nos-hi nosaltres tots l'autor de *Les fleurs du mal*.

JOSEP MURGADES

Ramon AMIGÓ I ANGLÈS, *Siurana de Prades enllà de la història i de la llegenda*, Santes Creus, Fundació Roger de Belfort, 1995, 352 ps.

Ara fa gairebé quaranta anys que Ramon Amigó publicà el primer recull de noms de lloc, *Els topònims de la ciutat i terme de Reus* (1957), treball que havia estat guardonat dos anys abans amb el premi Eduard Brossa de la Societat Catalana de Geografia i que seguia els passos i els criteris metodològics de l'obra pionera de Josep Iglésies *Els noms de lloc de les terres catalanes: La Riba (termes municipal i parroquial)* (1953), que incloïa un apèndix sobre les *Normes per al recull dels noms de lloc de les terres catalanes* redactades per Joan Coromines i Enric Ribas.

El dilatat lapse de temps que separa la confecció del recull de topònims de Reus (del qual Amigó féu una segona versió notablement augmentada que es publicà el 1988 amb un pròleg del Dr. Joan Veny) de l'edició de *Siurana de Prades enllà de la història i de la llegenda* ha permès l'autor de fer una permanent tasca investigadora i una reflexió aprofundida sobre la manera de recollir, documentar i ordenar els llistats de noms de lloc i de persona. En paraules de Veny, Ramon Amigó ha gastat les seves energies recorrent planes i turons, carenes i comellars, boscos i fondalades, masies i llogarets, tot participant del plaer estètic de la contem-

plació de la seva grandesa o de la seva humilitat, però també cercant, inquirint, preguntant el nom d'una partida, d'un barranc, d'un rierol, d'un carreró, a aquells qui hagin tingut un contacte més estret amb la geografia estudiada.

Fruit d'aquest treball de recerca pacient i sistemàtica ha estat la successiva publicació, a més a més dels de Reus, dels reculls toponomàstics dels termes de *La Mussara* (1963), *Castellvell* (1968), *Almòster* (1968), *Constantí* (1968), *Vila-Seca i Salou* (1978), *Prades* (1985) i *Cornudella del Montsant* (1990), i encara té enllestit, pendent de publicació, el recull d'Ulldemolins. Cal dir que Ramon Amigó ha fet també una esporàdica incursió fora de l'àmbit geogràfic on sempre ha viscut i treballat, el Camp de Tarragona i el Priorat, amb la confederació i publicació de la toponímia del terme municipal de *Vilallonga de Ter* (1979).

La tasca de Ramon Amigó no ha estat personalista i solitària, sinó que al llarg d'aquests anys ha estat capaç d'engrescar, aconsellar i guiar un grup cada vegada més nombrós d'investigadors. Part d'aquest grup constituï l'embrió de la Societat d'Onomàstica, de la qual Ramon Amigó és actualment

vicepresident, a més de membre corresponent de la Societat Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans. També ha volgut posar a l'abast dels qui es volen iniciar en els treballs de recollida dels noms de lloc dues guies pràctiques on aporta la seva experiència de trenta anys: *Sobre inventaris de noms de lloc, introducció metodològica*, publicada pel Centre de Lectura de Reus el 1989, i *Alguns comentaris sobre inventaris de toponímia a Introducció a l'Onomàstica*, compilació editada el 1994 per l'Institut d'Estudis Ilerdencs a partir de les conferències donades a l'Estudi General de Lleida l'abril del 1991.

El llibre *Siurana de Prades enllà de la història i de la llegenda* té com a objecte d'estudi un petit nucli amb molts pocs habitants. La cota màxima de població de tota la història demogràfica dels últims cinc-cents quaranta anys s'observa l'any 1857 amb 259 vilatans, però la davallada del present segle ha estat definitiva. El 1950 hi quedaven només 24 veïns i actualment, amb residència fixa, hi ha 7 homes i 3 dones, gairebé tots de 60 anys, repartits en tres famílies; una sòlida promesa d'extinció pròxima. Aquesta penúria demogràfica deu haver dificultat la tasca de recull oral dels topònims, per manca d'un ampli ventall de possibles informadors, però alhora dona al treball un valor afegit perquè ha arribat a temps per a fixar en una publicació un repertori de toponímia que segurament serà impossible de fer d'aquí a pocs anys per manca de fonts orals.

La migradesa d'informadors ha estat compensada per la gran quantitat de fonts manuscrites consultades.

Ramon Amigó ha buidat sistemàticament 75 registres manuscrits, gairebé tots de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, començant pel Manual Notarial de Siurana dels 1229-1239 (el segon manual notarial més antic dels que es conserven a Catalunya), resseguint nombrosos manuals dels segles XIV i XV i una gran quantitat de documentació dels XVI, XVII i XVIII.

El llibre és dividit en dues parts; la primera, que l'autor anomena *Introducció*, podria convertir-se en un llibre autònom, com afirma A. Manent al pròleg, ja que constitueix una veritable monografia local on s'aborden els aspectes de la geografia física (situació i extensió del terme, orografia, hidrografia, hidrologia, clima, comunicacions, vegetació espontània, fauna...), marc geogràfic que Ramon Amigó coneix molt bé des de fa anys; amb J. Iglésies i J. Santasusagna fou

l'autor de la tercera edició de la guia de *Les muntanyes de Prades, el Montsant i la Serra de la Llana* (1960). Però també analitza les activitats humanes que al llarg dels segles els habitants han desenvolupat en el medi natural i com aquest conjunt d'activitats han deixat el seu rastre en els noms de lloc. Així, l'activitat agrícola ha quedat reflectida en *horts, hortetes, hortals, hortets, vergers, vi-nyes, mallols i malloles* com a genèrics i en topònims com l'*Olivera, la parada dels Olivars, el Figueral, el Perelloner, l'horta del Codonyer, el coll dels Ametllers, el nogueral de la Font, l'hort del Cànem o les Artigues, les Feixes, les Sorts i les Parellades*. La ramaderia és present als *Corrals, el Corralot, el Corralàs, les Pletes Redones, l'obac de les Pletes, la Carrerada, les Deveses, els Prats o les Saleres*. I la indústria està representada sobretot pels molins, el sector industrial més notable de Siurana al llarg dels segles, fins a l'arribada de les modernes tecnologies. En total Amigó arreplega 36 noms de molins, molinassos i molinets, emprats per designar-ne un nombre menor, és a dir, hi ha molins que porten més d'un nom al llarg de la història, i d'aquests encara se'n recorden 13. Es tracta de molins fariners, encara que hi ha documentat un *molí Draper* a partir del 1312, que més endavant es converteix en *molí Paperer*, així com la referència, als segles XVII i XVIII, del *molí del Paraires*. En un dels molins, al *molí d'en Salvat* s'installa, coincidint gairebé amb l'inici de l'actual segle, una turbina per a produir electricitat. La toponímia li deu *el bosc de l'Electra*. Hi ha també referències a la producció de carbó a *les Carboneres*, (documentades al primer quart del segle XV) i *el collet de les Carboneres*, i a activitats mineres remotes, com la *partida de l'Argentera* o el pretèrit *lo Cros*.

La segona part, que l'autor titula *Llista de Topònims*, conté un miler d'entrades de noms de lloc, cognoms i renoms, actuals i pretèrits, ordenats alfabèticament. Per primera vegada Ramon Amigó prescindeix de la transcripció fonètica, puix que, com justifica al pròleg, els estudis monogràfics han detectat i donat a conèixer les particularitats fonètiques i dialectològiques de la zona.

Siurana de Prades enllà de la història i de la llegenda amaga sota el títol enganyós, que ens fa témer una monografia local de to romàntic, un gran treball d'Onomàstica, meticolós, exhaustiu i ben documentat.

DOLORS ROIGÉ FIGUERAS